

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.14, april 2019

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kim Steen Ravn

Tilsyn ved dr.phil. Ole Vind

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

Danne-Virke et Tids-Skrift

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Tidsskriftets opståen
- 2 Biografisk baggrund
- 3 Dansk identitet
- 4 Grundtvigs hensigt med Danne-Virke
  - 4.1 Bibelen som grundlag
  - 4.2 Grundtvigs historiesyn
- 5 Danne-Virkes indhold
- 6 Fortalerne
- 7 Dedikationsdigtene
- 8 Modtagelsen
- 9 Anvendt litteratur

1 Tidsskriftets opståen

Denne indledning handler om de overordnede aspekter vedrørende Grundtvigs tidsskrift *Danne-Virke*, som han udgav i årene 1816-1819. Udgangspunktet er den peritekst, der fulgte sidste hæfte af hver årgang af de fire bind, dvs. titelblade, forord og indholdsfortegnelser samt eventuelle dedikationer eller dedikationsdigte. Hver enkelt af Grundtvigs bidrag i *Danne-Virke* er i GV forsynet med en selvstændig indledning, der indsætter teksten i dens historiske sammenhæng. De enkelte artikler kan tilgås fra værkmenuen eller fra Grundtvigs egne indholdsfortegnelser til bind 1-4.

Den 16. juli 1816 annonceredes udgivelsen af et nyt, dansk tidsskrift i *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (Adresseavisen).

Kortfattet bemærkes det under rubrikken “Kundskabsvæsen”, at “Danne-Virke, et Tidsskrift af N. F. S. Grundtvig, 1ste Hefte, har idag forladt Pressen” (sp. [3]). Dernæst følger titlerne på hæftets indhold, og det oplyses, at subscription på tidsskriftet gælder for fire hæfter, der tilsammen vil udgøre et bind. Prisen herfor er 1 rigsbankdaler pr. hæfte.

Grundtvig var hermed blevet ejer af sit eget tidsskrift. *Danne-Virke* udkom indtil januar 1819, hvor fjerde og sidste hæfte af bind 4 blev udsendt. I fortalen dertil, dateret den 30. december 1818, røbes ikke, at Grundtvig havde til hensigt at standse udgivelsen. Ikke desto mindre sattes i fjerde bind punktum for *Danne-Virke*, der således nåede et omfang på omkring 1.600 tryksider inklusive titelblade m.v. Første hæfte af bind 1 var som de efterfølgende hæfter indbundet i et blå omslag. På indersiden af omslagets sidste blad var trykt en bekendtgørelse uden signatur, men formentlig affattet af Grundtvig selv, hvor han noterer: “Bidrag kan Udg. hverken udbede eller frabede sig, da han gierne optager hvad han anseer for godt, men heller intet andet”. Omslaget til første hæfte af bind 1 er bevaret i Grundtvig-Bibliotekets eksemplar af *Danne-Virke* med Ejnar Skovrups ekslibris (omslaget er udgivet i GV som tillæg til periteksten til bind 1; se også *Bibliografien*, bind 1, s. 125, samt bind 4, s. 26). Med denne vage tilkendegivelse opfordrer Grundtvig altså sine læsere til at indsende bidrag; at han vil optage gode bidrag gentages løbende i udgivelsesperioden ikke kun på omslagsteksterne, men fx også i fortalen til bind 2, hvor Grundtvig dog må konstatere, at han “i det nu snart forløbne Aar, ikke har modtaget et eneste” (Grundtvig 1817a, s. IX).

Med sikkerhed vides, at fire sider skrevet af en anden end Grundtvig indgår i *Danne-Virkes* korpus, nemlig i bind 3, hvor Grundtvig på opfordring behandler myten om Fornjot. Det tilsendte bidrag er trykt som indledning til afhandlingen (s. 190-194).

Opfordringen til at indsende bidrag, trykt på omslaget af fjerde binds sidste hæfte, vidner også om, at Grundtvig i begyndelsen af 1819 endnu havde til hensigt at fortsætte udgivelsen (jf. *Bibliografien*, bind 4, s. 26). I 1819 arbejdede han dog sideløbende på sine oversættelser af Saxo og Snorre, der begge udkom i trebindsudgaver i perioden 1818-1823, samt på oversættelsen af *Sangen om Bjoenvulf* fra oldengelsk. Sidstnævnte udkom den 7. august 1820. Det er formentlig arbejdsbyrden, der fik Grundtvig til at sætte *Danne-Virke* i bero (jf. brev fra Anders Faaborg Mülertz i *Breve* 1, s. 529). Siden opgiver han tanken om at føre tidsskriftet videre og dermed også muligheden for at indfri de mange løfter om yderligere betragtninger, han i tidsskriftets levetid havde lovet at anstille over forskellige emner (se en oversigt i Lundgreen-Nielsen 1980, s. 855). I 1821 forlod Grundtvig tillige København for at tiltræde et embede som sognepræst i Præstø Kirke.

Anledningen til eller en sikker dato for, hvornår Grundtvig besluttede sig for at bidrage til det københavnske marked for tidsskrifter, kan ikke umiddelbart fastslås. Flemming Lundgreen-Nielsen fremhæver digterkollegaen Jens Baggesens litterære månedsskrift *Danfana* (1816) som mulig inspirationskilde for Grundtvig. Rimbrevet “Til Jens Baggesen (Aabent Feidebrev.)”, trykt den 2. marts 1816, hvis strofe 19 indeholder verslinjerne “Hvad skal engang Man kalde Danmarks Kirke? / Skal den

gjendøbes i Athen og Rom? / *Danfana kaldes eller Danne-Virke?* (Grundtvig 1816a, sp. 277 f.) kan altså være både et svar til Baggesen og en hentydning til det kommende tidsskrift.

2 Biografisk baggrund

Grundtvig har retrospektivt betegnet perioden 1813-1820 som nogle magre år (Grundtvig 1827, s. 218; se også Bugge 1953, s. 81). Efter sin faders død i 1813 havde han været uden embede, men dog stadig haft mulighed for at prædike i de københavnske kirker. Efter landemodet i Roskilde i oktober 1814 lukkedes kirkedørene dog langsomt for ham. Grundtvig havde holdt et foredrag, der i skarpe vendinger opfordrede den samlede præstestand til at begynde at prædike det sande kristne budskab:

dersom ei det danske Præsteskab opreiser sig til Kamp for Ordet og for Troen, da er der ingen christen Kirke meer i Danmark, da er dens Alter nedbrudt og dens Chor vanhelliget af vantroe Skarer, af utroe Hyrder, som opæder Hjorden (Grundtvig 1941, s. 104).

Talen var selvsagt ikke befordrende for hans mulighed for at opnå et fast gejstligt embede, hvilket igen påvirkede hans økonomiske stilling.

Den manglende tilslutning til hans kirkelige forkyndelse medvirkede til, at han anden juledag 1815 ved en gudstjeneste i Frederiksberg Kirke bekendtgjorde, at han helt ville trække sig fra præstegerningen (Scharling 1947, s. 198). Det fremgår desuden af et brev fra februar 1816, at Grundtvig tilmed havde tænkt sig at nedlægge sin præstepen, altså opgive at føre forkyndelsen videre på skrift, da man tilsyneladende ikke "vilde høre Sandheds Ord" fra hans læber (*Breve* 1, s. 405).

Således er Grundtvig på dette tidspunkt placeret i periferien af det københavnske åndsliv på grund af sin kritiske og polemiske natur samt stærke luthersk-ortodokse bibeltro, der ikke vandt genklang. Afvist blev ikke blot hans forkyndelse af troen, men også hans bibelske historiesyn, der lå til grund for de tre historiske fremstillinger fra første halvdel af 10'erne, nemlig *Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng* (1812), *Kort Begreb af Verdens Krønike, betragtet i Sammenhæng* (1814) og *Europa, Frankrig og Napoleon* (1815).

Hvor Grundtvig i 1816 havde indset, at kirkedørene forblev tillukkede for ham, havde han endnu ikke opgivet sine bestræbelser på at opnå ansættelse ved et universitet. To gange havde han ansøgt om et professorat i historie; første gang i 1813 var der kræfter, som ville have ham ansat som underviser ved det nyoprettede universitet i Kristiania (Oslo) og anden gang i 1815, hvor Grundtvig havde ansøgt kongen om en stilling ved Københavns Universitet. Begge ansøgninger blev afvist, og hans sidste forsøg i 1817 blev heller ikke imødekommet.

3 Dansk identitet

I sidste halvdel af 1700-tallet opstod i Danmark en begyndende afstandtagen fra den

tyske indflydelse. Tysk havde længe været hovedsprog i forvaltningen samt ved hoffet og i militæret. Forordningen om indfødsret for embedsmænd, der blev indført den 15. januar 1776, fastslog, at embedsstillinger nu skulle besættes af mænd født i det danske monarki (Danmark, Norge eller Hertugdømmerne). Det tyske sprogs rolle skulle fremover reduceres til fordel for dansk (Møller 2018, s. 59 f.), og på universiteterne blev der kæmpet for at skaffe dansk sprog og litteratur en mere selvstændig plads (Conrad 1996, s. 109). På trods af de antityske tendenser var Danmark og Tyskland stadig nært forbundet. Den tyske romantiks ideer påvirkede den danske åndselite. Kultur blev med den romantiske filosofi knyttet tæt til folket, dets sprog, historie og religion. I 1816 stod Danmark desuden i en situation præget af krisestemning. Efter statsbankerotten i 1813 og tabet af Norge i kølvandet på Napoleonskrigene året efter, var formuleringen en specifik dansk, åndelig identitet blevet endnu mere påkrævet og snævert rettet mod nationen og modersmålet.

Danne-Virke er Grundtvigs bidrag til den danske genrejsning. I tidsskriftet beskæftiger han sig bl.a. med emner, der senere skulle blive grundpiller i den nationale litteraturhistorieskrivning (Conrad 1996, s. 109).

4 Grundtvigs hensigt med *Danne-Virke*

På omslaget af første binds første hæfte introducerer han læseren for den nye udgivelse:

Hermed begynder et Tidsskrift, især, som man seer, bestemt til Stykker der angaae dansk Historie, Sprog og Poesie, uden at dog Planen udelukker noget der stemmer med Skriftets Aand (Grundtvig 1816, på indersiden af omslagets sidste blad).

Denne alsidige tilgang forklarer han nærmere i tidsskriftets første prosatekst, "Om dansk Poesie, Sprog og Historie", der kan anskues som en indledende programerklæring, hvori den danske særegenhed og sprogets fuldendthed beskrives (se indledningen til "[Om dansk Poesie, Sprog og Historie](#)"; se også Lundgreen-Nielsen 1980, s. 690).

4.1 Bibelen som grundlag

I fortalen til første bind opsummerer Grundtvig, at "Historien og dens *Opkomst*" er, hvad han "uafadelig har for Øie" (Grundtvig 1816e, s. XI) og senere, at det er hans agt i *Danne-Virke* at give "et Omrids af menneskelige Vilkaar saavidt, og saa godt jeg kiender til dem" (s. XIV). At grundlaget for sand historisk erkendelse og for opbygningen af en åndelig fæstning stadig er kristendommen og Bibelen begrundet han bl.a. i fortalen til tidsskriftets bind 3:

thi det var jo umuligt, at en Lærdom der aabenbarer Guds Forhold til Verden og Mennesket, Menneskets Bestemmelse, og Maaden, hvorpaa samme ene kan opnaaes, at den Lærdom kunde være sand, uden at finde sin Stadfæstelse overalt i Verden og Mennesket ∴ i alt Timeligt (Grundtvig 1817d, s. X).

Det timelige aspekt i menneskets tilværelse, historien, vidner om Guds forsyn og styrelse. Sammenhængen mellem forsyn og historie findes også i tidsskriftets

genkommende motto på titelbladet af alle fire bind: “Klokken i den danske Kirke, / Det er Sagas klingre Skjold, / Til at bygge Danne-Virke, / Vække den hver Dane bold! / Ret den klinger dog i Vangen, / Kun i Chor med Kirkesangen, / Under Thyra Dannebod”. Mottoet stammer fra strofe 25 af Grundtvigs “Efterklang” til “Norne-Giæst” i *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816* (1815). Strofen sammenfatter Grundtvigs forestilling om, at foreningen af den danske kristendom og historie (Saga) er det eneste, der kan yde landet beskyttelse. I den forgangne tid var det under dronning Thyras ledelse, at voldanlægget ifølge overleveringen blev opført. Ved at navngive sit tidsskrift *Danne-Virke* placerer Grundtvig sig altså som sidestykke til Thyra, og som sin tids bygmester af det nu åndelige forsvarsværk for Danmark.

At den bibeltro overbevisning er et grundvilkår for *Danne-Virke* gentages siden hen i de næste bind, hvor Grundtvig fx i fortalen til andet bind vedgår, at indholdet ikke retter sig efter tilhængere af “Mode og Døgnsmag” (Grundtvig 1817a, s. [III]). I samme fortale forklarer Grundtvig, at hans vedholdende kritik af sin samtid ikke havde været mulig uden “eenfoldig, ja hvad man har behaget at skiælde for *cras* og *bogstavelig* Christendom” (s. VI f.). I tredje binds fortale understreger Grundtvig endnu en gang sin hensigt, nemlig at levere et “*dansk-historisk Tids-Skrift*” (Grundtvig 1817d, s. [IX]), hvis fundament er troen, idet ingen “kan lægge nogen anden forsvarlig Grundvold, end den som lagt er: *Jesus Christus*” (s. X; jf. 1 Kor 3,11).

4.2 Grundtvigs historiesyn

I slutningen af 1817 udkom endnu en verdenshistorie fra Grundtvigs hånd, nemlig *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum* (herefter *Verdenskrøniken* 1817). Anledningen var 300-året for reformationens begyndelse. Værket bygger på udgivelsen fra 1812, hvortil dog er føjet et væsentligt udvidet kapitel om tiden efter Luther, og hvor hovedvægten er en kritik af især tysk åndsliv og litteratur. Sin kritiske holdning til trods var tyske historisk-filosofiske forfattere som Lessing, Kant, Herder, Schelling, Fichte og Friedrich Schlegel i denne tid afgørende for Grundtvigs tænkning. Samme forfattere nævnes flere gange i *Danne-Virke* (se oversigt i Vind 1999, s. 609-612). Artiklerne i *Danne-Virke* er blevet betragtet som Grundtvigs korrektiv til den filosofi, han kritiserer i *Verdenskrøniken* 1817 (Michelsen 1986, s. 59). I fortalen til sidstnævnte peger Grundtvig selv på sammenhængen: “Betragtningerne i samme [*Danne-Virke*] staae i saa nøie et Forhold til nærværende Bog, at hvem der vil have godt af den, gjør vel i at læse dem med” (Grundtvig 1817b, s. XXIII f.; se indledningen til [Verdenskrøniken 1817](#)).

Grundtvigs historiefilosofi, eller det han kalder *historisk vidskab*, er funderet i tanken om, at al sand filosofi må være historisk, da:

Fornuften finder intet i sig selv uden Maalestocken for timelig Sandhed, og maae udenfor sig søge Vidskabens Indhold, historisk, fordi Mennesket udvikler sig i Tiden og kan kun begribes i den, historisk, fordi den maae være stykkeviis og kan kun sluttes med Tiden (Grundtvig 1816b, s. 120).

Citatet udtrykker, at erkendelse for Grundtvig er en erfaringssag, der ikke alene kan baseres på fornuften. Grundtvig anerkendte ikke, i modsætning til Kant, nogen form

for a priori almen og universel erkendelse, men udelukkende a posteriori erkendelse (Vind 1999, s. 140). Et andet sted i *Danne-Virke* noterer han, at filosofi er “en stedse ufuldstændig men voxende, ufuldkommen men fortsat Erkiendelse af Mennesket som det er i Sandhed og udvikles i Tiden” (Grundtvig 1816c, s. 240). Gennem den historiske oplysning kan vi gradvis erkende mere og mere om menneskets tilværelse og grundvilkår. Det er Grundtvigs optimistiske overbevisning, at vi i og med historien kan nå nærmere den sande erkendelse (Vind 1999, s. 138). I tråd hermed påpeger han i fortalen til andet bind, at det han i det foregående bind uforvarende har kaldt afhandlinger, som indikerer “et Arbejde, hvorpaa Forfatteren mener at have lagt den sidste Haand”, i stedet bør ansues som ufærdige betragtninger, “blot foreløbige Blik og Vink og Tilberedelser” (Grundtvig 1817a, s. VIII; jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 852).

5 *Danne-Virkes* indhold

Grundtvigs hensigt med *Danne-Virke* var at skabe et åndeligt forsvarsværk, der kunne stå fast mod oplysningstidens påvirkninger sydfra. Han stiller sig i tidsskriftet kritisk over for den tyske idealisme, materialismen og den i hans øjne tiltagende ateisme og fornuftstro. Ole Vind har peget på, at skønt Grundtvig aldrig udformede en egentlig kritik af Immanuel Kants tænkning, var hovedpunkterne i hans angreb på den tyske filosofi i *Danne-Virke* netop rettet mod Kant som idealismens hovedskikkelse (Vind 1999, s. 139).

Danne-Virke er dog, som Grundtvig har understreget, et tidsskrift med varierende indhold, ikke blot historiefilosofiske betragtninger og teoretisk fornuftskritik. Lundgreen-Nielsen har henledt opmærksomheden på tidsskriftets egenart i forhold til periodens øvrige tidsskrifter ved at pege på dets særlige blanding “af romantisk-symbolistiske digte, filosofi i dagligsprog og teoretisk og praktisk populærfilologi” og “den udpræget personlige sprogføring i fremstillingen” (1980, s. 854).

Indholdet er af skiftende karakter, og i sin beskrivelse af det anvender Grundtvig i fortalen til første bind et organisk billedsprog. Bidragene inddeles i to grene, den ene frugt bærende, som udgør prosabetragtningerne, den anden med blomster og blade, dvs. digte, folkeviser, ordsprog, oversættelser og litteraturhistoriske meddelelser (s. XII f.). Lundgreen-Nielsen har optalt omfanget af de enkelte kategorier i *Danne-Virke* fordelt efter antal sider og nået frem til, at omkring halvdelen af de trykte sider udfyldes af frugterne, altså prosateksterne. Disse kan igen inddeles efter emner som kirke, stat og skole, sprog og litteratur, tekster om antropologiske og filosofiske emner, historien og dens principper. Af det resterende indhold, blomster og blade, omfatter de lyriske bidrag ca. en femtedel af tekstmængden i form af længere digte, rimbreve, efterklangs-, lejligheds- og programdigte. Lidt mindre af omfang er kategorien, der består af udgivne tekster, oversættelser og parafraser, og sidst den mindst omfangsrige kategori med artikler om filologi, bøger, historie og andet (1980, s. 852). Grundtvig erklærer i fortalen til første bind, at prosateksterne i udgangspunktet er, hvad han lover sine læsere, mens det forholder sig anderledes med de øvrige bidrag:

Oversættelser og andet Sligt kræve mere Tid, end jeg altid kan anvende paa hvad man jo kalder ingen Ting, og Versene fordre en Stemning jeg ikke, som de store Digtere der kan skabe Verdener af ingen Ting, kan altid være i (Grundtvig 1816e, s. XIV).

6 Fortalerne

I fortalerne redegør Grundtvig ikke blot for den overordnede hensigt med tidsskriftet og forudsætningen for de emner, der belyses. Idet fortalerne udkommer med sidste hæfte af en årgang, har han også lejlighed til at kaste et reflekterende blik på det foregående års frembringelser; tonen i fortalerne bærer præg af, at han fokuserer på sin ensomme kamp for sandheden. Han kan dog i fortalen til første bind glæde sig over, at *Danne-Virkes* første årgang har haft tilstrækkeligt med læsere, således at det er hans "Agt, uden at binde [sig] til visse Tider, at blive ved" (Grundtvig 1816e, s. XIV). Af fortalen til andet bind fremgår det endog, at *Danne-Virke* med indeværende årgang havde forøget sit salgstal (Grundtvig 1817a, s. [III]). Desværre kendes oplags- og salgstal for tidsskriftet ikke.

Hvor der tilsyneladende fandtes købelystne læsere, er tilslutningen blandt de intellektuelle i Danmark iøjnefaldende lille eller helt fraværende. De fleste af tidsskriftets læsere er efter Grundtvigs opfattelse studenter (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 851). I fortalen til andet bind forholder Grundtvig sig desuden til, at tidsskriftet slet ikke fængede an i det netop tabte Norge (Grundtvig 1817a, s. [III] f.). Dette giver ham anledning til at revse folk som Christian Falsen og Nicolai Wergeland, hvoraf sidstnævnte i flere polemiske skrifter havde plæderet for en stærk afstandtagen fra fortsat dansk indflydelse i Norge (se fx Wergeland 1816). Ellers beklager Grundtvig sin deltagelse i den såkaldte ABC-strid, der begyndte i andet hæfte af bind 2 med angrebet på J.L. Heiberg i "Første Riimbrev. Til Bernhard Ingemann". Grundtvig gik i brechen for Ingemann og mener, at han er blevet misforstået, og at denne litterære fejde nok havde skaffet *Danne-Virke* "et Par Kiøbere, men mig adskillige Ubehageligheder" (s. IV f.; om ABC-fejden se indledningen til "[Første Riimbrev. Til Bernhard Ingemann](#)" m.fl.).

Grundtvig havde indstillet sig på, at tidsånden ikke var venlig stemt over for hans tanker. En mindre standhaftig forfatter kunne lade sig friste til at nedlægge sin gerning, men Grundtvig vil som Herder fremover skrive for de døde, dem i fortiden, han holder af, da de skal komme tilbage i fremtiden (Grundtvig 1817a, s. VI; jf. Herder 1796, s. 55; Jensen 1995, s. 384). Grundtvig citerer Herder næsten ordret fra den tyske originaltekst. Ole Vind har peget på denne usædvanlige omstændighed, idet Grundtvig sædvanligvis parafraiserer sine kilder, og argumenteret for, at det er sprogetonen hos Herder, som her vinder genklang hos Grundtvig: "Herders sprog er levende, nuanceret og billedrigt, og helt uden strenge definitioner og begrebslogik – på mange måder nærmere beslægtet med Grundtvigs sprog end med Kants og Schellings filosofiske kunstsprog" (Vind 1999, s. 110). I sin tekst betragter Herder den kulturelle betydning af skriften og bogtrykkerkunsten. Sidstnævnte har åbnet mange muligheder, men ikke nødvendigvis fremmet originalitet og sandhedssøgen i og med forfatteren nu også skal medtænke det større publikums gunst (Vind 1999, s. 109 f.).

Grundtvig afslutter andet binds fortale ved at forberede kommende læsere på, at de med næste bind af tidsskriftet, der vil udkomme samtidig med efterårets reformationsjubilæum, i endnu højere grad vil støde på tro og bibel (Grundtvig 1817a, s. IX).

Grundtvig forsikrer i fortalen til tredje bind, at *Danne-Virke* er sikkert forankret i Kristus i modsætning til Christian Molbechs tidsskrift *Athene* (Grundtvig 1817d, s. IX-XI). Grundtvig havde i de forgange år ligget i jævnlig strid med skribenterne i *Athene*, der var et litterært magasin med en udpræget æstetisk tilgang til de emner, som behandlede. *Athene* var ofte i opposition til tidens mere religiøst og dualistisk orienterede digtere, herunder Ingemann og Grundtvig (*Litterære tidsskrifter fra det nittende århundrede* 1979, s. 5).

Den korteste fortale findes i fjerde og sidste bind af *Danne-Virke*. Grundtvig konstaterer, at hans betragtninger over "Menneske-Livet i det Hele" nu er afsluttet (Grundtvig 1819, s. [V]). Det er indlægget "Om Kirke, Stat og Skole", der pga. sin længde var fordelt over de tre første hæfter af bind 4, han har i tankerne. Han glæder sig over at have nået sit mål ved "at knytte Betragtningernes Kjæde til Historien" (s. [V]). Dernæst imødegår han en tysk anmeldelse af *Danne-Virkes* allerførste hæfte, hvori anmelderen betvivler, at der vil være spor efter tidsskriftet om 1000 år i modsætning til fæstningsanlægget ("[Anmeldelse af] Danne-Virke, et Tidsskrift af N.F.S. Grundtvig. Første Hefte" 1818, sp. 49). Fortalen er dateret den 30. december, og Grundtvigs afsluttende ønske til læserne om et godt nytår blev de sidste ord i *Danne-Virke*.

7 Dedikationsdigtene

I *Danne-Virke*, bind 1 og 3, findes før fortalerne to dedikationsdigte. I bind 1, et digt til minde om Thyra Dannebod, hvem hele bindet tilegnes, i bind 3, et digt til minde om Martin Luther.

Digtet til dronning Thyra er uden titel og består af afsnit af varierende længde. Jeget udsættes for en række modsætningsfulde påvirkninger af sit "Livsaligne Minde / Om Dannemarks Trøst", før det ender i sikker vished om den danske ånd som værn om historien udtrykt i slutversene i afsnit 4: "End skal sig opsvinge / Vel Fædrenes Æt" (Grundtvig 1816d, s. [X]; jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 702). Dette er Grundtvigs optimistiske tro på *Danne-Virke* som åndelig bastion.

Anderledes ydmyg er holdningen i det strofiske mindedigt til Luther (Grundtvig 1817c). Den danske historie betyder intet uden troen: "O! saa er dog Danne-Virke, / Mig kun Tant, naar Christi Kirke / Sætter ei derpaa sit Spiir" (strofe 2). Luther lovpriser for sine "Psalms Klang", der betyder mere end den gamle digtning (strofe 4); ham kan vi takke for, at vi befinder os i et evigt jubelår (strofe 8 og 9), og hans arbejde med oversættelsen af Bibelen blev afgørende for, at vi kunne indvie den historiske bevidsthed "Til at fatte *Sandheds Aand!*" (strofe 14). I de afsluttende strofer udtrykkes det, hvordan de hedenske undergangsvarsler, fimbulvinteren og ragnarok (strofe 13-15), erstattes af de kristne højtider. De talrige bibelhenviisninger peger i digtet på, hvordan Gud allerede har sejret over mørket, og sin egen digterstemme

reducerer Grundtvig til en nynnen over for Guds kraft (strofe 18; jf. Lundgreen-Nielsen 1980, s. 762).

8 Modtagelsen

Danne-Virke havde i Grundtvigs øjne folkelig opbakning nok til, at han planlagde at fortsætte udgivelsen ud over de tre år, det blev til. Dog fandt de intellektuelles holdninger kun sjældent vej til tidens presse. Det første hæfte af bind 1 blev kritisk anmeldt af Rasmus Rask i *Dansk Literatur-Tidende*. Rask ønsker afslutningsvis det bedste for det nye tidsskrifts beståen, men så gerne, at Grundtvig undlod at "optage det hadeværdige System, der søger at undertrykke alt rundt omkring sig; for at nyde den daarlige [tåbelige] Triumf, at hæve sig som et øde Taarn i en afbrændt Stad" (Rask 1816, s. 479). Knud Lyne Rahbek omtaler i sit tidsskrift, *Tilskueren*, også "det nys begyndte Tidsskrift, Dannevirke, af Danneskialden og dannis Manden [den brave mand] Grundtvig" (Rahbek 1816, s. 4058), som giver ham anledning til at stille sig frem og tale 1700-tallets sag, "hvis Søn og tro Mand han vedkiender sig at være" (s. 4060). Artiklen var skrevet på baggrund af *Danne-Virkes* første hæfte. Rahbek lover afslutningsvis at gå videre med sin undersøgelse af det forrige århundrede, men det skete ikke.

Måske håbede Grundtvig at fremkalde yderligere reaktioner, når han i fortalen til andet bind selv nævner den manglende interesse for *Danne-Virke*. Det eneste, han ind til videre har set, er et kritisk indlæg i "Maribo Avis", som han benytter nogle linjer til at imødegå (Grundtvig 1817a, s. VIII). Indlægget, der drejede sig om ABC-striden, stod at læse under titlen "Skarp Luud" i *Lollands Falsters Stifts Kongelig privilegerede Adresse-Contoires Efterretninger* den 29. april 1817, sp. [3-5].

På tysk fik *Danne-Virke* også et par omtaler, som Grundtvig nævner i fortalen til sidste bind. Under rubrikken "Vermischte Schriften" anmeldte signaturen "d.D.V" første hæfte af bind 1 forholdsvis grundigt i *Ergänzungsblätter zur Jenaische Allgemeinen Literatur-Zeitung*, nr. 55, 1818, sp. 49-52. Med sin efterfølgende bemærkning om en kommentar, der stod i "Morgenblatt" (Grundtvig 1819, s. VIII), sigter Grundtvig formentlig til *Literatur-Blatt*, nr. 37, 1817, der udkom som tillæg til *Morgenblatt für gebildete Stände*, hvor en anonym skribent bedømmer *Danne-Virke* som Grundtvigs forsøg på at indlemme sig i den litterære fejde mellem Oehlenschläger og Baggesen ("Literatur-Bericht aus Dänemark von den zwey letzten Monaten" 1817, s. 152).

Danne-Virke fik i hvert fald yderligere to behandlinger på tysk, begge i 1821 efter at tidsskriftet var gået ind. I en længerevarende føljeton med titlen "Übersicht der Literatur der Dänen" i *Ergänzungsblätter zur Jenaische Allgemeine Literaturzeitung* omtales første hæfte af bind 3 og særligt Grundtvigs "Napoleon Bonaparte, (en Mythe)" (1821, sp. 183 f.). En lang samlet og anonym anmeldelse af *Danne-Virke*, bind 1-3, fandt lidt senere vej til *Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung*, der i december 1821 over to numre af bladet behandlede tidsskriftet under den gængse rubrik "Vermischte Schriften". Omtalen tilføjer en spøgende parentes til titlen på tidsskriftet "*Danne-Virke* et Tids- (Strids-?) Skrift" (sp. 1113). Anmeldelsen

er overordnet kritisk overfor Grundtvigs ideer og mål og giver en generel beskrivelse af Grundtvigs hensigt med tidsskriftet, mens der efterfølgende vies plads til forholdsvis grundige omtaler af de enkelte artikler.

9 Anvendt litteratur

- Adresseavisen, se *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1816).
- “[Anmeldelse af] Danne-Virke, et Tidsskrift af N.F.S. Grundtvig. Første Hefte” (1818) i *Ergänzungsblätter zur Jenaischen Allgemeinen Literatur-Zeitung*, nr. 55, sp. 49-52. Jena & Leipzig.
- “[Anmeldelse af] Danne-Virke et Tids- (Strids-?) Skrift af [...] N.F.S. Grundtvig” (1821) i *Ergänzungsblätter zur Allgemeinen Literatur-Zeitung*, nr. 140, sp. 1113-1119, og nr. 141, sp. 1121-1127. Halle & Leipzig.
- Bibliografien, se Johansen, Steen (1948-1954).
- *Breve 1* 1924, se Grundtvig, N.F.S. (1924-1926).
- Bugge, Knud Eyvin (1953) “Grundtvigs landemodetaler” i *Grundtvig-Studier* 1953, s. 81-102. København.
- Conrad, Flemming (1996) *Smagen og det nationale. Studier i dansk litteraturhistorieskrivning 1800-1861*. Skive.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) “Efterklang [til Norne-Giæst]” i *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816*, s. 60-71. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816a) “Til Jens Baggesen. (Aabent Feidebrev.)” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 18, 2. marts, sp. 273-280. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) “Om det Philosophiske Aarhundrede” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 107-130. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816c) “Om historisk Vidskab eller: om Krønikens Begreb” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 218-243. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816d) “[Dedikationsdigt til Thyra Dannebod med førstelinjen: Livsalige Minde]” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. [V-X]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816e) “Fortale” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. [XI]-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817a) “Fortale” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 2, s. [III]-X. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817b) *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum*. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1817c) "Til Morten Luthers Minde" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3, s. [III]-VIII. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817d) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3, s. [IX]-XIV. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1819) "Fortale" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 4, s. [V]-VIII. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1827) "Om Religions-Frihed" i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 8, s. 28-59, og s. 136-171. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 1: (1807-1820). København.
- Grundtvig, N.F.S. (1941) *Værker i Udvalg*, udg. Georg Christensen & Hal Koch, bind 2. København.
- Herder, Johann Gottfried von (1796) "Siebendes Fragment. Schrift und Buchdruckerei" i *Briefe zu Beförderung der Humanität*, bind 8, s. 41-55. Riga.
- Jensen, Jørgen I. (1995) *Den fjerne kirke. Mellem kultur og religiøsitet*. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- *Kjøbenhavns kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1816), nr. 167, 18. juli. København.
- "Literatur-Bericht aus Dänemark von den zwey letzten Monaten" (1817) i *Literatur-Blatt [tillæg til Morgenblatt für gebildete Stände]*, nr. 37, 12. december, s. 151 f. Stuttgart & Tübingen.
- *Litterære tidsskrifter fra det nittende århundrede: Tretten præsentationer og en subscriptionsplan til et reprintprogram* (1979), udg. Det Danske Sprog- & Litteraturselskab. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Michelsen, William (1986) "Om Grundtvigs tænkning og den nyere tids filosofi. Introduktion til Danne-Virke II" i *Grundtvig-Studier* 1986, s. 56-70. København.
- Møller, Jes Fabricius (2018) "'Tydsk er Edder og Forgift'. Forholdet mellem dansk og tysk i det lange 19. århundrede" i *Venskab og fjendskab. Danmark og Tyskland i det 19. og 20. århundrede. Festskrift til Karl*

Christian Lammers i anledning af hans 75 års fødselsdag 4. september 2018, udg. Rasmus Mariager & Niklas Olsen, s. 55-74. København.

- Rahbek, Knud Lyne (1816) “[Omtale af *Danne-Virke*, 1. hæfte]” i *Tilskueren*, nr. 57, s. 4067-4064. København.
- Rask, Rasmus Kristian (1816) “Dannevirke, et Tidsskrift af N.F.S. Grundtvig, 1ste Hæfte” i *Dansk Literatur-Tidende*, s. 467-479. København.
- Scharling, C.I. (1947) *Grundtvig og Romantiken belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*. København.
- “Skarp Luud” (1817) i *Lollands Falsters Stifts Kongelig Privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger*, nr. 33, den 29. april, sp. [3-5]. Maribo.
- “Übersicht der Literatur der Dänen” (1821) i *Ergänzungsblätter zur Jenaische Allgemeine Literaturzeitung*, nr. 20-25, sp. 153-195. Halle & Leipzig..
- Vind, Ole (1999) *Grundtvigs historiefilosofi*. København.
- [Wergeland, Nicolai] (1816) *En sandfærdig Beretning om Danmarks politiske Forbrydelser imod Kongeriget Norge fra Aar 955 indtil 1814, eller fra Hakon Adelsteens Krig med Harald Blaatand, indtil Fredsslutningen i Kiel. En historisk Skisse*. Norge [: Christiansand].